

Kildestoff til *Arbeidshefte for tjenestemøtet*

3.–9. AUGUST

SKATTER FRA GUDS ORD | 2. MOSEBOK 13–14

«Stå stille og se hvordan Jehova redder dere»

(2. Mosebok 14:13, 14) Da sa Moses til folket: «Ikke vær redde. Stå stille og se hvordan Jehova redder dere i dag. For de egypterne som dere ser i dag, skal dere aldri se igjen. ¹⁴ Jehova skal selv kjempe for dere, og dere skal være tause.»

w13 1.2. 4

Moses – en mann som viste tro

Moses var neppe klar over at Gud snart skulle la Rødehavet dele seg, og dermed åpne en fluktrute for israelittene. Han var imidlertid overbevist om at Gud ville gjøre noe for å beskytte sitt folk. Og Moses ønsket at de andre israelittene skulle ha den samme overbevisningen. Vi leser at han sa til folket: «Vær ikke redde. Stå fast og se Jehovas frelse, som han skal tilveiebringe for dere i dag.» (2. Mosebok 14:13) Klarte Moses å styrke folkets tro? Ja, absolutt. Bibelen sier: «Ved tro gikk *de* gjennom Rødehavet som på tørt land», så dette gjaldt tydeligvis ikke bare Moses, men alle israelittene. (Hebreerne 11:29) Moses' tro ble til gagn ikke bare for ham selv, men for alle som lærte hvor viktig det er å sette sin lit til Jehova.

(2. Mosebok 14:21, 22) Moses rakte nå hånden ut over havet, og Jehova drev havet bort med en sterk østavind som blåste hele natten, så vannet delte seg og havbunnen ble til tørt land. ²² Israelittene gikk da midt gjennom havet på tørr grunn, mens vannet sto som en mur til høyre og til venstre for dem.

w18.09 26 avsn. 13

Allmektig og likevel omtenkssom

¹³ Les 2. Mosebok 14:19–22. Se for deg at du er der sammen med israelittene, fanget mellom faraos hær og Rødehavet. Så går Gud til handling. Skysøylen, som har vært foran dere, flytter seg bak, mellom dere og egypterne. Den gjør at egypterne nå befinner seg i mørke. Men du og israelittene er omgitt av et mirakuløst lys! Så ser du at Moses rekker hånden ut over havet, og en sterk østavind deler havet i to og gjør at det blir en bred vei over til den andre siden. På en ordnet måte går du, familien din og husdyrene dine sammen med resten av folket ut på havbunnen. Du legger med en gang merke til noe rart. Havbunnen er ikke gjørmete eller glatt, men tørr og fast, slik at det er lett å gå. Det gjør at alle, også de som går saktest, kommer seg trygt over på den andre siden.

(2. Mosebok 14:26–28) Da sa Jehova til Moses: «Rekk hånden ut over havet, så vannet kan vende tilbake over egypterne og over stridsvognene og rytterne deres.» ²⁷ Moses rakte straks hånden ut over havet, og da morgenen nærmet seg, vendte vannet tilbake igjen. Egypterne flyktet fra det, men Jehova ristet dem av midt i havet. ²⁸ Vannet dekket stridsvognene og rytterne og hele faraos hær, som hadde fulgt etter israelittene ut i havet. Ikke en eneste av dem fikk overleve.

w09 15.3. 7 avsn. 2–3

Du må ikke glemme Jehova

Mens egypterne kjempet med sine ubrukelige stridsvogner, nådde hele Israel den østlige bredden. Moses rakte nå ut hånden over Rødehavet. Da fikk Jehova det vannet som hadde stått som en mur på begge sider, til å rase sammen. Millioner av tonn med vann skylte over farao og hans krigere, slik at de druknet. Ingen av disse fiendene overlevde. Israelittene

var blitt utfridd! – 2. Mos 14:26–28; Sal 136: 13–15.

Nyheten om denne begivenheten førte til at omkringliggende nasjoner var skrekkslagne i lange tider. (2. Mos 15:14–16) Førte år senere sa Rahab, som bodde i Jeriko, til to israelittiske menn: «Skrekk for dere er falt over oss, ... For vi har hørt hvordan Jehova tørket ut vannmassene i Rødehavet foran dere da dere drog ut av Egypt.» (Jos 2:9, 10) Ikke engang disse hedenske nasjonene hadde glemt hvordan Jehova utfridde sitt folk. Israelittene hadde helt klart enda flere grunner til ikke å glemme Jehova.

Let etter åndelige perler

(2. Mosebok 13:17) Da farao lot folket dra, ledet ikke Gud dem på veien gjennom filisternes land, selv om den var kortere. For Gud sa: «Folket vil kanskje ombestemme seg når de møter krig, og så dra tilbake til Egypt.»

it-2 1204

Vei, landevei

Allerede i oldtiden fantes det i Palestina-området både landeveier og mindre veier, deriblant viktige handelsruter, som forbandt byer og riker med hverandre. (4Mo 20:17–19; 21:21, 22; 22:5, 21–23; Jos 2:22; Dom 21:19; 1Sa 6:9, 12; 13:17, 18; se KONGEVEIEN.) Den veien som man mener har vært den viktigste, gikk fra Egypt til filisterbyene Gaza og Asjkalon og bøyde deretter av mot nordøst i retning av Megiddo. Den fortsatte til Hasor, nord for Galilea-sjøen, og gikk derfra videre til Damaskus. Denne ruten gjennom Filistea var den korteste fra Egypt til det lovte land. Men Jehova ledet i sin godhet israelittene en annen vei, slik at de ikke skulle bli motløse på grunn av et angrep fra filisterne. – 2Mo 13:17.

(2. Mosebok 14:2) «Si til israelittene at de skal snu og slå leir foran Pi-Håkirot, mellom Migdol og havet, overfor Baal-Sefon. Der skal dere slå leir ved havet.

it-2 1182 avsn. 4–5

2. Mosebok

Hvor ble Rødehavet delt, slik at israelittene kunne gå over?

Da israelittene var kommet til det andre stoppestedet på vandringen, Etham, som lå «i utkanten av ødemarken», sa Gud til Moses at de skulle «snu om og slå leir framfor Pi-Håkirot, ... ved havet». Denne manøveren ville få farao til å trekke den slutning at israelittene 'flakket forvirret omkring'. (2Mo 13:20; 14:1–3) Noen av de forskerne som holder al-Haj-ruten for å være den mest sannsynlige, peker på at det hebraiske ordet for å «snu om» er enfatisk og ikke bare betyr «bøye av» eller «forandre kurs», men snarere overbringer tanken om å snu eller i hvert fall gå en betydelig omvei. De mener det er sannsynlig at israelittene først gikk til et sted nord for Suezbuktas nordligste punkt og deretter snudde om og gikk til et sted øst for Jabal Ataqah, en fjellkjede på vestsiden av bukta. En slik stor folkemengde ville ikke ha noen god fluktmulighet her hvis den ble angrepet fra nord; den ville være sammenklemt mellom havet og fjellene.

En jødisk overlevering fra det første århundre e.v.t. tegner nettopp et slikt bilde av det som skjedde. (Se PI-HAKIROT.) Noe som imidlertid er enda viktigere, er at denne lokaliseringen stemmer godt overens med det generelle bildet som Bibelen selv tegner av det som skjedde, noe mange forskeres framstillinger ikke gjør. (2Mo 14:9–16) Det virker innlysende at israelittene gikk gjennom Rødehavet fra et sted som lå såpass langt fra nordenden av bukta (Rødehavets vestlige gren) at det ikke var mulig for faraos hær ganske enkelt å legge veien rundt og angripe israelittene på den andre siden. – 2Mo 14:22, 23.

Bibellesning

(2. Mosebok 13:1–20) Jehova talte videre til Moses og sa: ² «Hver førstefødt av han-

kjønn blant israelittene skal du hellige til meg. Den første av hankjønn som blir født, av både mennesker og dyr, tilhører meg.» ³ Moses sa så til folket: «Husk denne dagen da dere dro ut av Egypt, ut av slavehuset. For med sterk hånd førte Jehova dere ut herfra. Derfor må dere ikke spise noe som er syret. ⁴ I dag drar dere ut, i måneden abib. ⁵ Når Jehova har ført deg inn i landet til kanaaneerne, hetittene, amorittene, hevittene og jebusittene, det som han sverget overfor forfedrene dine at han skulle gi deg, et land som flyter med melk og honning, da skal du holde denne høytiden i denne måneden. ⁶ I sju dager skal du spise usyret brød, og på den sjuende dagen skal det være en høytid for Jehova. ⁷ Det skal spises usyret brød i de sju dagene. Det må ikke finnes noe syret hos deg, og det må ikke finnes noen surdeig i hele ditt område. ⁸ Den dagen skal du forklare for barna dine: 'Jeg gjør dette for å minnes det Jehova gjorde for meg da jeg dro ut av Egypt.' ⁹ Og dette skal være som et tegn du har på hånden, og som et minnetegn du har i pannen, så Jehovas lov kan være på dine lepper. For med sterk hånd førte Jehova deg ut av Egypt. ¹⁰ Du skal følge denne forskriften til fastsatt tid, år etter år. ¹¹ Når Jehova fører deg inn i kanaaneernes land, som han sverget overfor deg og forfedrene dine at han skulle gi deg, ¹² skal du gi alle førstefødte gutter til Jehova og også alle førstefødte hanner blant de husdyrene du skaffer deg. De tilhører Jehova. ¹³ Hvert førstefødt esel skal du løskjøre med en sau, og hvis du ikke løskjøper det, må du bryte nakken på det. Og hver førstefødt sønn skal du løskjøre. ¹⁴ Hvis barna dine senere spør deg: 'Hva betyr dette?', skal du si til dem: 'Med sterk hånd førte Jehova oss ut av Egypt, ut av slavehuset. ¹⁵ Da farao trassig nektet å la oss dra, drepte Jehova alle førstefødte i Egypt, både den førstefødte av

mennesker og den førstefødte av husdyrene. Det er derfor vi ofrer alle førstefødte av hankjønn til Jehova og løskjøper alle førstefødte av sønnene våre.' ¹⁶ Dette skal være som et tegn du har på hånden, og som et pannebånd rundt hodet ditt, for med sterk hånd førte Jehova oss ut av Egypt.» ¹⁷ Da farao lot folket dra, ledet ikke Gud dem på veien gjennom filisternes land, selv om den var kortere. For Gud sa: «Folket vil kanskje ombestemme seg når de møter krig, og så dra tilbake til Egypt.» ¹⁸ Derfor fikk Gud folket til å ta en omvei gjennom ødemarken ved Rødehavet. Og israelittene dro ut av Egypt i kampformasjon. ¹⁹ Moses tok også med seg Josefs knokler, for Josef hadde fått Israels sønner til å avlegge en høytidelig ed. Han hadde sagt: «Gud vil vende sin oppmerksomhet mot dere. Lov meg at dere tar med dere knoklene mine opp herfra.» ²⁰ De dro fra Sukkot og slo leir i Etham, i utkanten av ødemarken.

10.–16. AUGUST

SKATTER FRA GUDS ORD | 2. MOSEBOK 15–16

«Lovpris Jehova med sang»

(2. Mosebok 15:1, 2) Da sang Moses og israelittene denne sangen for Jehova: «La meg synge for Jehova, for han er blitt høyt opphøyd. Hest og rytter har han kastet i havet. ² Min styrke og min kraft er Jah, for han redder meg. Han er min Gud, og jeg skal lovprise ham, min fars Gud, og jeg skal opphøye ham.

w95 15.10. 11 avsn. 11

Hvorfor bør vi frykte den sanne Gud nå?

¹¹ Det at Jehova tilintetgjorde Egypts hærstyrker, førte til at han ble opphøyd i sine tilbederes øyne, og til at hans navn ble kjent vidt og bredt. (Josva 2:9, 10; 4:23, 24) Ja, hans navn

ble opphøyd over Egypts kraftløse, falske guder, som viste seg å være ute av stand til å utfri sine tilbedere. Den tillit egypterne hadde til sine guddommer og til dødelige mennesker og militær styrke, førte til bitter skuffelse. (Salme 146:3) Det er ikke så rart at israelittene følte seg tilskyndt til å synge lovsanger som gjenspeilte deres sunne frykt for den levende Gud, som ved sin store makt utfrir sitt folk!

(2. Mosebok 15:11) Hvem blant gudene er som deg, Jehova? Hvem er som deg, den helligste av alle? Du er den som skal æres med lovsanger, den som gjør mirakler.

(2. Mosebok 15:18) Jehova skal herske som konge for evig og alltid.

w95 15.10. 11–12 avsn. 15–16

Hvorfor bør vi frykte den sanne Gud nå?

¹⁵ Hvis vi hadde befunnet oss i sikkerhet sammen med Moses, ville vi utvilsomt ha blitt ansporet til å synge: «Hvem er som du blant gudene, [Jehova]? Hvem er som du, så herlig og hellig, skremmende i storverk, underfull i gjerning?» (2. Mosebok 15:11) Slike synspunkter er blitt gjentatt opp gjennom de århundrene som har gått siden den gang. I Bibelens siste bok beskriver apostelen Johannes en gruppe trofaste, salvede tjenere for Gud, og han sier om dem: «De synger Moses', Guds slaves, sang og Lammets sang.» Hvordan lyder denne storslåtte sangen? «Store og underfulle er dine gjerninger, Jehova Gud, Den allmektige. Rettferdige og sanne er dine veier, evighetens Konge. Hvem skulle da ikke frykte deg, Jehova, og herliggjøre ditt navn, ettersom du alene er lojal?» – Åpenbaringen 15:2–4.

¹⁶ På samme måte finnes det også i dag utfridde tilbedere som ikke bare verdsetter Guds skapergjerninger, men også hans forordninger. Mennesker fra alle nasjoner er blitt utfridd åndelig sett, de er blitt skilt ut fra denne forurensede verden, fordi de verdsetter og følger Guds rettferdige forordninger. Hvert år unnsli-

per hundretusener denne fordervende verden og slutter seg til den rene, rettskafne organisasjon av Jehovas tilbedere. Snart, etter at Gud har fullbyrdet sine fortærende dommer over falsk religion og resten av denne onde ordning, vil de få leve evig i en rettferdig, ny verden.

(2. Mosebok 15:20, 21) Så tok profetinnen Mirjam, Arons søster, en tamburin i hånden, og alle kvinnene fulgte etter henne mens de spilte på tamburiner og danset. ²¹ Mirjam sang i vekselsang med mennene: «Syng for Jehova, for han er blitt høyt opphøyd. Hest og rytter har han kastet i havet.»

it-2 390 avsn. 5

Musikk

Mye av den sangen som ble framført av større grupper, later til å ha vært vekselsang, enten ved at to halvdelar av koret vekslet på å synge parallelle fraser, eller ved at en solist først sang en frase og koret så svarte. (2Mo 15:21; 1Sa 18:6, 7) Noen av salmene i Bibelen er skrevet på en måte som sterkt antyder at de er blitt brukt på denne måten; dette gjelder for eksempel Salme 136. Beskrivelsen av de to store takksigelseskorene på Nehemjas tid og av den rollen de spilte under innvielsen av Jerusalems mur, tyder på at de sang vekselsang. – Ne 12: 31, 38, 40–42; se SANG.

it-2 630

Profetinne

Mirjam er den første kvinnen som blir omtalt som profetinne i Bibelen. Gud overbrakte tydeligvis ett eller flere budskaper gjennom henne, muligens i form av inspirert sang. (2Mo 15:20, 21) Dette er noe av bakgrunnen for at hun og Aron sa til Moses: «Er det ikke også ved oss [Jehova] har talt?» (4Mo 12:2) Jehova sa selv, gjennom profeten Mika, at han hadde sendt «Moses, Aron og Mirjam» foran israelittene da han førte folket ut av Egypt. (Mi 6:4) Selv om Mirjam fikk det privilegium å overbringe bud-

skaper fra Gud, hadde hun i denne henseende likevel ikke den samme stilling overfor Gud som sin bror Moses, men var underordnet ham. Da hun forlot sin rette plass, ble hun tuktet strengt av Gud. – 4Mo 12:1–15.

Let etter åndelige perler

(2. Mosebok 16:13) Da det ble kveld, kom det vaktler og dekket leiren, og om morgenen var det et lag med dugg rundt hele leiren.

w11 1.9. 14

Visste du dette?

Hvorfor valgte Gud vaktler da han skulle mette israelittene i ødemarken?

Etter utgangen av Egypt sørget Gud to ganger for at israelittene fikk rikelig med kjøtt i form av vaktler. – 2. Mosebok 16:13; 4. Mosebok 11:31.

Vaktler er små fugler – de er opptil 18 cm lange og veier omkring 100 gram. De er trekkfugler og hekker i mange deler av Europa og det vestlige Asia, mens de overvintrer i Nord-Afrika og Arabia. I trekktiden passerer store flokker den østlige middelhavskysten og flyr over Sinaihalvøya.

Oppslagsverket *The New Westminster Dictionary of the Bible* sier at vaktler «flyr raskt og godt og utnytter vinden, men hvis vinden forandrer retning, eller fuglene blir utmattet etter en lang flukt, kan hele den kolossale flokken falle ned på bakken, hvor fuglene blir liggende i ørske». Før de fortsetter trekket, må de hvile på bakken en dag eller to, og på den måten blir de et lett bytte for jegere. Tidlig på 1900-tallet eksporterte Egypt hvert år omkring tre millioner vaktler til konsum.

Begge de gangene israelittene fikk vaktler å spise, var om våren. Selv om vaktlene vanligvis fløy over Sinai-området på den tiden, var det Jehova som forårsaket at det 'brøt løs en vind' som drev fuglene inn over israelittenes leir. – 4. Mosebok 11:31.

(2. Mosebok 16:32–34) Moses sa: «Dette er hva Jehova har befalt: 'Fyll et omer-mål med det. Det skal oppbevares i generasjon etter generasjon, så de kan se det brødet som jeg ga dere å spise i ødemarken da jeg førte dere ut av Egypt.'» ³³ Så sa Moses til Aron: «Ta en krukke og fyll den med en omer manna og still den framfor Jehova. Den skal oppbevares i generasjon etter generasjon.» ³⁴ Aron gjorde som Jehova hadde befalt Moses. Han stilte krukken foran Vitnesbyrdet, og der skulle den oppbevares.

w06 15.1. 31

Spørsmål fra leserne

Kort tid etter at israelittene var blitt utfridd av Egypt, begynte de å murre fordi de ville ha mer mat. Jehova gav dem da manna å spise. (2. Mosebok 12:17, 18; 16:1–5) På dette tidspunktet bad Moses Aron gjøre følgende: «Ta en krukke og legg en full omer med manna i den, og still den framfor Jehova som noe som skal oppbevares i generasjon etter generasjon.» Videre sier beretningen: «Slik som Jehova hadde befalt Moses, stilte Aron den så foran Vitnesbyrdet [et arkiv til oppbevaring av viktige skriftstykker] som noe som skulle oppbevares.» (2. Mosebok 16:33, 34) Selv om Aron utvilsomt samlet sammen manna i en krukke på dette tidspunktet, kunne han ikke stille den foran Vitnesbyrdet før Moses hadde laget Arken og lagt steintavlene i den.

Bibellesning

(2. Mosebok 16:1–18) Etter at hele Israels folk hadde dratt fra Elim, kom de til slutt til Sin-ødemarken, som ligger mellom Elim og Sinai. Det var en måned etter at de hadde dratt fra Egypt, det vil si på den 15. dagen i den andre måneden. ² Hele Israels folk begynte da å klage på Moses og Aron i ødemarken. ³ Israelittene sa til dem: «Om vi bare hadde dødd for Jehovas hånd i Egypt mens

vi satt ved kjøttgrytene, mens vi spiste oss mette på brød. Nå har dere ført oss ut i denne ødemarken for å la hele dette folket dø av sult.» ⁴ Da sa Jehova til Moses: «Jeg skal la det regne ned brød til dere fra himmelen, og alle skal gå ut og samle det de trenger dag for dag. Slik vil jeg sette dem på prøve og se om de vil følge min lov eller ikke. ⁵ Men den sjette dagen skal de samle inn og tilberede dobbelt så mye som de andre dagene.» ⁶ Moses og Aron sa da til alle israelittene: «I kveld skal dere forstå at det var Jehova som førte dere ut av Egypt. ⁷ I morgen tidlig skal dere se Jehovas herlighet, for Jehova har hørt hvordan dere klager på ham. Hvem er vi, så dere skulle klage på oss?» ⁸ Moses fortsatte: «Når Jehova i kveld gir dere kjøtt å spise og i morgen tidlig brød til dere blir mette, skal dere se at Jehova har hørt hvordan dere klager, at dere klager på ham. Men hvem er vi? Det er ikke oss dere klager på, men Jehova.» ⁹ Moses sa så til Aron: «Si til hele Israels folk: 'Kom fram for Jehova, for han har hørt klagingen deres.'» ¹⁰ Så snart Aron hadde talt til hele forsamlingen av israelitter, snudde de seg mot ødemarken, og se, Jehovas herlighet viste seg i skysøylen. ¹¹ Jehova talte videre til Moses og sa: ¹² «Jeg har hørt israelittenes klaging. Si til dem: 'I skumringen skal dere få kjøtt å spise, og i morgen tidlig skal dere få brød til dere blir mette. Og dere skal innse at jeg er Jehova deres Gud.'» ¹³ Da det ble kveld, kom det vaktler og dekket leiren, og om morgenen var det et lag med dugg rundt hele leiren. ¹⁴ Da laget med dugg fordampet, lå det et fint, flakaktig stoff på ødemarkens overflate. Det var som fint rim på bakken. ¹⁵ Da israelittene så det, sa de til hverandre: «Hva er det?» For de visste ikke hva det var. Moses sa til dem: «Det er det brødet som Jehova har gitt dere å spise. ¹⁶ Dette er hva Jehova har befalt: 'Hver

og en skal samle så mye som han trenger. Dere skal ta en omer for hver person, alt etter hvor mange personer det bor i teltet deres.'» ¹⁷ Israelittene gjorde dette. Noen samlet mye, andre samlet lite. ¹⁸ Når de målte hvor mange omer det var, hadde den som hadde samlet mye, ikke noe til overs, og den som hadde samlet lite, manglet ikke noe. Alle samlet så mye som de trengte.

17.-23. AUGUST

SKATTER FRA GUDS ORD | 2. MOSEBOK 17-18

«Beskjedne menn lærer opp andre og delegerer»

(2. Mosebok 18:17, 18) Svigerfaren sa til Moses: «Dette er ikke den beste måten å gjøre det på. ¹⁸ Du kommer til å bli helt utslitt, både du og det folket som er hos deg. Dette er en altfor stor byrde for deg, og du kan ikke bære den alene.

w13 1.2. 6

Moses – en mann som viste kjærlighet

Moses viste også kjærlighet til Guds folk, israelittene. Folket erkjente at Jehova brukte Moses til å lede dem, så de kom til Moses med sine forskjellige problemer. Vi leser: «Folket ble stående foran Moses fra morgen til kveld.» (2. Mosebok 18:13–16) Forestill deg hvor tappet for krefter Moses må ha vært etter å ha lyttet til israelittene i timevis mens de lettet sitt hjerte for ham og fortalte om sine bekymringer. Men Moses ville mer enn gjerne hjelpe folket, som han var så glad i.

(2. Mosebok 18:21, 22) Men du bør velge ut noen dyktige menn blant folket, menn som frykter Gud, er pålitelige og hater uærlig for tjeneste. Du skal utnevne disse til å være ledere for tusen, ledere for hundre, ledere for femti og ledere for ti. ²² De skal dømme fol-

ket når det oppstår en sak. De skal komme til deg med alle vanskelige saker, men alle enkle saker kan de avgjøre selv. Gjør det lettere for deg selv ved å la dem bære byrden sammen med deg.

w03 1.11. 6 avsn. 1 **Tillit er helt nødvendig**

Dette var menn som hadde lagt for dagen visse gudgitte egenskaper før de ble betrodd ansvarsfulle stillinger. De hadde allerede vist at de fryktet Gud; de hadde en sunn ærefrykt for Skaperen og frykt for å mishage ham. Det var tydelig for alle at disse mennene gjorde sitt aller beste for å leve i samsvar med Guds normer. De hatet urett vinning, noe som tydet på at de hadde moralsk styrke som ville hindre dem i å bli korrupte når de fikk myndighet. De ville ikke misbruke sin tillit for å fremme verken sine egne, sin families eller sine venners personlige interesser.

(2. Mosebok 18:24, 25) Moses hørte på svigerfaren og gjorde straks alt det han hadde sagt. ²⁵ Moses valgte ut dyktige menn fra hele Israel og utnevnte dem til å være overhoder for folket, til å være ledere for tusen, ledere for hundre, ledere for femti og ledere for ti.

w02 15.5. 25 avsn. 5 **Ulastelighet leder de rettskafne**

Moses var også beskjednen og ydmyk. Da han slet seg ut med å ta seg av andres problemer, kom hans svigerfar, Jetro, med et praktisk forslag: Han burde la andre kvalifiserte menn få være med på å bære noe av ansvaret. Moses, som innså sine begrensninger, var fornuftig og fulgte rådet. (2. Mosebok 18:17–26; 4. Mosebok 12:3) En som er beskjednen, er ikke uvillig til å delegere ansvar til andre, og han er heller ikke redd for at han på en eller annen måte vil miste kontrollen hvis han lar andre kvalifiserte menn få være med på å bære en passende del av ansvaret. (4. Mosebok 11:16, 17, 26–29) Han er

isteden ivrig etter å hjelpe dem til å gjøre åndelige framskritt. (1. Timoteus 4:15) Bør ikke vi også være slik?

Let etter åndelige perler

(2. Mosebok 17:11–13) Så lenge Moses holdt hendene løftet, hadde israelittene overtaket, men så snart han senket hendene, fikk amalekittene overtaket. ¹² Da hendene til Moses ble tunge, tok Aron og Hur en stein og lot ham sette seg på den. De stilte seg på hver sin side av ham og støttet hendene hans, så han kunne holde dem oppe helt til solen gikk ned. ¹³ Slik beseiret Josva amalekittenes hær med sverdet.

w16.09 6 avsn. 14 **«Måtte dine hender ikke synke»**

¹⁴ Aron og Hur støttet hendene til Moses i bokstavelig forstand under et slag. Hva med oss? Vi kan se etter måter vi kan støtte og gi andre praktisk hjelp på. Hvem kan vi hjelpe? Vi kan støtte dem som har begrensninger på grunn av høy alder eller helseproblemer, møter motstand fra familien, er ensomme eller sørger over en de har mistet. Vi kan også styrke unge som blir ut-satt for press til å gjøre gale ting eller press til å oppnå suksess i denne verden gjennom utdanning eller en prestisjefylt eller godt betalt jobb. (1. Tess 3:1–3; 5:11, 14) Se etter måter du kan vise andre oppriktig interesse på når du er i Rikets sal, er ute i tjenesten, spiser sammen med noen eller snakker med noen i telefonen.

(2. Mosebok 17:14) Jehova sa nå til Moses: «Skriv dette i boken så det blir husket, og gjenta det for Josva: ‘Jeg skal fullstendig utslette minnet om amalekittene under himmelen.’»

it-1 1278 **Kanon**

De indre vitnesbyrd viser klart og tydelig at Moses' skrifter er av guddommelig opprinnelse,

inspirert av Gud, kanoniske og en sikker rettesnor for den rene tilbedelse. Det var ikke på eget initiativ Moses ble israelittenes leder; til å begynne med nølte han med å ta imot oppdraget. (2Mo 3:10, 11; 4:10–14) Det var Gud som gav Moses myndighet og gav ham mirakuløse evner som tvang til og med faraos magipraktiserende prester til å erkjenne at Gud stod bak det Moses gjorde. (2Mo 4:1–9; 8:16–19) Moses hadde således ingen personlige ambisjoner om å bli taler og skribent. Det var Gud som tilskyndte ham til først å tale og deretter å nedskrive en del av Bibelens kanon, og Moses gjorde dette i lydighet mot Guds befaling og i kraft av de vitnesbyrd om Guds ledelse som den hellige ånd gav ham. – 2Mo 17:14.

Bibellesning

(2. Mosebok 17:1–16) Hele Israels folk brøt opp fra Sin-ødemarken og gikk i etapper i samsvar med Jehovas befaling, og de slo leir ved Refidim. Men det fantes ikke vann som folket kunne drikke. ² Folket begynte da å krangle med Moses og si: «Gi oss vann å drikke!» Moses sa til dem: «Hvorfor krangler dere med meg? Hvorfor setter dere stadig Jehova på prøve?» ³ Men folket var svært tørste og ville ha vann. De klaget på Moses og sa: «Hvorfor har du ført oss opp fra Egypt for å la oss og barna våre og husdyrene våre dø av tørst?» ⁴ Til slutt ropte Moses til Jehova: «Hva skal jeg gjøre med dette folket? Nå er det like før de steiner meg!» ⁵ Da sa Jehova til Moses: «Ta med deg den staven som du slo på Nilen med. Velg ut noen av Israels eldste, og gå sammen med dem foran folket. ⁶ Jeg skal stå foran deg på klippen ved Horeb. Du skal slå på klippen, og det skal komme vann ut av den så folket får drikke.» Moses gjorde dette for øynene på Israels eldste. ⁷ Så ga han stedet navnet Massah og Merjba, fordi israelittene hadde kranglet med ham, og fordi de hadde satt Jehova på

prøve ved å si: «Er Jehova iblant oss eller ikke?» ⁸ Etter dette kom amalekittene og angrep Israel i Refidim. ⁹ Da sa Moses til Josva: «Velg ut noen menn for oss og dra ut og kjemp mot amalekittene. I morgen skal jeg stå på toppen av høyden med den sanne Guds stav i hånden.» ¹⁰ Josva gjorde som Moses hadde sagt til ham, og kjempet mot amalekittene. Moses, Aron og Hur gikk opp på toppen av høyden. ¹¹ Så lenge Moses holdt hendene løftet, hadde israelittene overtaket, men så snart han senket hendene, fikk amalekittene overtaket. ¹² Da hendene til Moses ble tunge, tok Aron og Hur en stein og lot ham sette seg på den. De stilte seg på hver sin side av ham og støttet hendene hans, så han kunne holde dem oppe helt til solen gikk ned. ¹³ Slik beseiret Josva amalekittenes hær med sverdet. ¹⁴ Jehova sa nå til Moses: «Skriv dette i boken så det blir husket, og gjenta det for Josva: 'Jeg skal fullstendig utslette minnet om amalekittene under himmelen.'» ¹⁵ Moses bygde så et alter og ga det navnet Jehova-Nissi. ¹⁶ Han sa: «Fordi amalekittenes hånd er rettet mot Jahs trone, skal Jehova føre krig mot dem fra generasjon til generasjon.»

24.–30. AUGUST

SKATTER FRA GUDS ORD | 2. MOSEBOK 19–20

«De ti bud og deg»

(2. Mosebok 20:3–7) Du skal ikke ha andre guder enn meg. ⁴ Du skal ikke lage deg et utskåret bilde eller en etterligning av noe som er oppe i himmelen eller nede på jorden eller i vannet på jorden. ⁵ Du skal ikke bøye deg for dem og ikke la deg friste til å tjene dem, for jeg, Jehova din Gud, er en Gud som krever udelt hengivenhet. Når det gjelder dem som hater meg, lar jeg straff for fedres synd komme over deres barn, over tredje genera-

sjon og over fjerde generasjon. ⁶ Men når det gjelder dem som elsker meg og holder mine bud, viser jeg lojal kjærlighet mot deres etterkommere i tusen generasjoner. ⁷ Du skal ikke bruke Jehova din Guds navn på en uverdigg måte, for Jehova kommer ikke til å la den som bruker hans navn på en uverdigg måte, slippe straff.

w89 15.11. 5 avsn. 7

Hva betyr De ti bud for deg?

De fire første budene kaster lys over våre forpliktelser overfor Jehova. **(Det første)** Han er en Gud som krever udelt hengivenhet. (Matteus 4:10) **(Det andre)** Ingen av hans tjenere må bruke gudebilder. (1. Johannes 5:21) **(Det tredje)** Vi må bruke Guds navn på en tilbørlig og verdig måte, aldri på en respektløs måte. (Johannes 17:26; Romerne 10:13) **(Det fjerde)** Hele vårt liv må dreie seg om åndelige ting. Det gjør det mulig for oss å hvile eller å 'holde sabbat' hva det å følge en selvrettferdig handlemåte angår. – Hebreerne 4:9, 10.

(2. Mosebok 20:8–11) Husk sabbatsdagen og hold den hellig. ⁹ I seks dager skal du arbeide og gjøre all din gjerning, ¹⁰ men den sjuende dagen er en sabbat for Jehova din Gud. Du skal ikke gjøre noe arbeid, verken du, din sønn eller din datter, verken din slave eller slavekvinne, verken husdyret ditt eller utlendingen som bor i byene dine. ¹¹ For på seks dager laget Jehova himmelen, jorden og havet og alt som er i dem, og han begynte å hvile på den sjuende dagen. Derfor velsignet Jehova sabbatsdagen og gjorde den hellig.

(2. Mosebok 20:12–17) Du skal ære din far og din mor, så du kan leve lenge i det landet som Jehova din Gud gir deg. ¹³ Du skal ikke myrde. ¹⁴ Du skal ikke være utro mot ektefellen din. ¹⁵ Du skal ikke stjele. ¹⁶ Du skal ikke vitne falskt mot en annen person. ¹⁷ Du skal ikke begjære en annens hus. Du skal ikke be-

gjære en annen manns kone eller hans slave eller slavekvinne, hans okse eller esel eller noe som helst som tilhører en annen person.»

w89 15.11. 6 avsn. 1–2

Hva betyr De ti bud for deg?

(Det femte) Det at barna er lydige mot sine foreldre, er fremdeles av grunnleggende betydning for familiens enhet og fører til at den oppnår Jehovas velsignelse. Og for et vidunderlig håp dette «første av budene som har et løfte», gir! Det gir ikke bare løfte om at «det kan gå deg godt», men også om at «du kan leve lenge i landet». (Efeserne 6:1–3) Nå som vi lever i de «siste dager» av denne onde tingenens ordning, vil en slik lydighet mot Gud gi unge mennesker utsikter til å leve evig, uten å måtte dø. – 2. Timoteus 3:1; Johannes 11:26.

Kjærligheten til vår neste vil hindre oss i å skade ham ved slike onde gjerninger som **(det sjette)** å slå i hjel, **(det sjuende)** å bryte ekteskapet, **(det åttende)** å stjele og **(det niende)** å komme med uriktige uttalelser. (1. Johannes 3:10–12; Hebreerne 13:4; Efeserne 4:28; Matteus 5:37; Ordspråkene 6:16–19) Men hva med våre motiver? **(Det tiende)** Budet om ikke å begjære minner oss om Jehovas krav om at våre intensjoner alltid er rette i hans øyne. – Ordspråkene 21:2.

Let etter åndelige perler

(2. Mosebok 19:5, 6) Hvis dere nå nøye vil adlyde meg og holde min pakt, skal dere bli min spesielle eiendom blant alle folkene, for hele jorden tilhører meg. ⁶ Dere skal bli et kongelig presteskap og en hellig nasjon for meg.' Dette er det du skal si til israelittene.»

it-2 619 avsn. 1–2

Prest

Det kristne presteskap. Jehova hadde lovt israelittene at de hvis de holdt hans pakt, skulle bli «et kongerike av prester og en hellig nasjon»

for ham. (2Mo 19:6) Det aronittiske prestedømme skulle imidlertid bare fortsette inntil det større prestedømme som det var et bilde på, ble grunnlagt. (He 8:4, 5) Det skulle bestå inn- til lovpakten opphørte og den nye pakt trådte i kraft. (He 7:11–14; 8:6, 7, 13) Tilbudet om å bli prester for Jehova Gud i hans lovte rike ble først gitt til Israel alene; senere ble det også gitt til hedningene. – Apg 10:34, 35; 15:14; Ro 10:21.

Ettersom det bare var en rest av jødene som tok imot Kristus, kunne den jødiske nasjon ikke komme til å utgjøre det *virkelige* kongerike av prester og den hellige nasjon. (Ro 11:7, 20) På grunn av israelittenes troløshet hadde Gud flere hundre år i forveien gjennom sin profet Hosea advart om at det ville gå slik: «Fordi du har forkastet kunnskapen, skal også jeg forkaste deg, så du ikke får tjene som prest for meg; og fordi du stadig glemmer din Guds lov, skal jeg glemme dine sønner, ja jeg.» (Ho 4:6) Jesus sa på lignende måte til de jødiske lederne: «Guds rike skal bli tatt fra dere og gitt til en nasjon som frambringer dets frukter.» (Mt 21:43) Ikke desto mindre anerkjente Jesus Kristus, som jo var underlagt Loven mens han var på jorden, at det aronittiske presteskap fortsatt fungerte, og han gav dem som han hadde helbredet for spedalskhet, befaling om å gå til presten og frambære det offer som Loven krevde. – Mt 8:4; Mr 1:44; Lu 17:14.

(2. Mosebok 20:4, 5) Du skal ikke lage deg et utskåret bilde eller en etterligning av noe som er oppe i himmelen eller nede på jorden eller i vannet på jorden. ⁵ Du skal ikke bøye deg for dem og ikke la deg friste til å tjene dem, for jeg, Jehova din Gud, er en Gud som krever udelt hengivenhet. Når det gjelder dem som hater meg, lar jeg straff for fedres synd komme over deres barn, over tredje generasjon og over fjerde generasjon.

w04 15.3. 27 avsn. 1

Viktige punkter fra 2. Mosebok

20:5 – I hvilken forstand lar Jehova «straff for fedres misgjerning» komme over framtidige generasjoner? Ethvert menneske vil etter at det har nådd en alder da det selv er ansvarlig for det det gjør, bli dømt på grunnlag av sin egen oppførsel og holdning. Men da Israels folk begynte å dyrke avguder, fikk de i flere generasjoner merke følgene av det. Også trofaste israelitter fikk føle virkningene. Nasjonens religiøse forfall gjorde det vanskelig for dem å bevare sin ulastelighet.

Bibellesning

(2. Mosebok 19:1–19) I den tredje måneden etter at israelittene hadde dratt ut av Egypt, på den samme dagen, kom de til Sinai-ødemarken. ² De brøt opp fra Refidim og kom til Sinai-ødemarken og slo leir der, foran fjellet. ³ Så gikk Moses opp på fjellet for å tre fram for den sanne Gud, og Jehova ropte til ham fra fjellet. Han sa: «Dette er hva du skal si til Jakobs etterkommere, til israelittene: ⁴ ‘Dere har selv sett hva jeg gjorde med egypterne, og hvordan jeg bar dere på ørnevinger og førte dere til meg. ⁵ Hvis dere nå nøye vil adlyde meg og holde min pakt, skal dere bli min spesielle eiendom blant alle folkene, for hele jorden tilhører meg. ⁶ Dere skal bli et kongelig presteskap og en hellig nasjon for meg.’ Dette er det du skal si til israelittene.» ⁷ Moses gikk da og kalte sammen folkets eldste og fortalte dem alt det Jehova hadde befalt ham å si. ⁸ Deretter svarte hele folket, alle som en: «Alt det Jehova har sagt, vil vi gjøre.» Moses brakte straks folkets svar til Jehova. ⁹ Jehova sa til Moses: «Jeg kommer til deg i en mørk sky, så folket kan høre når jeg snakker med deg, og så de alltid kan tro på deg.» Og Moses fortalte Jehova hva folket hadde sagt. ¹⁰ Jehova sa da til Moses:

«Gå til folket og be dem hellige seg i dag og i morgen, og be dem vaske klærne sine. ¹¹ De må være klare til den tredje dagen, for på den tredje dagen skal Jehova stige ned på Sinai-fjellet for øynene på hele folket. ¹² Du skal sette en grense for folket rundt hele fjellet og si til dem: 'Gå ikke opp til fjellet, og rør ikke ved foten av det. Den som rører ved fjellet, skal dø. ¹³ Ingen hånd må røre ved overtrederen. Han skal steines eller skytes. Enten det er et dyr eller et menneske, skal det ikke få leve.' Men når de hører lyden av værhornet, kan de komme opp til fjellet.» ¹⁴ Så gikk Moses ned fra fjellet til folket. Han lot folket hellige seg, og de vasket klærne sine. ¹⁵ Han sa til folket: «Gjør dere klare til den tredje dagen. Avhold dere fra seksuell omgang.» ¹⁶ Om morgenen den tredje dagen begynte det å tordne og lyne. Det la seg en tung sky over fjellet, og det hørtes en svært kraftig lyd av et horn. Og alle i leiren begynte å skjelve. ¹⁷ Moses førte nå folket ut av leiren for at de skulle møte den sanne Gud, og de stilte seg opp ved foten av fjellet. ¹⁸ Hele Sinai-fjellet sto i røyk, for Jehova steg ned på det i ild. Røyken fra det steg opp som røyken fra en brenn-ovn, og hele fjellet ristet voldsomt. ¹⁹ Mens lyden av hornet ble sterkere og sterkere, talte Moses, og den sanne Guds røst svarte ham.

31. AUGUST – 6. SEPTEMBER

SKATTER FRA GUDS ORD | 2. MOSEBOK 21-22

«Ha samme syn på livet som Jehova har»

(2. Mosebok 21:20) Hvis en mann slår sin slave eller slavekvinne med en stokk og slaven dør, skal det hevnes.

it-2 899

Slag, slå

En hebraisk slaveeier hadde lov til å slå sin slave eller slavepike med en stokk hvis slaven

var ulydig eller opprørsk. Men hvis slaven døde under avstraffelsen, skulle slaveeieren straffes. Hvis slaven levde én eller to dager etterpå, skulle imidlertid dette tas som en indikasjon på at slaveeieren ikke hadde hatt til hensikt å drepe. Han hadde rett til å gi disiplinærstraff, for slaven var «hans penger». En mann ville neppe ønske å gjøre ende på sin egen verdifulle eiendom og derved lide tap. Og hvis slaven døde etter at det hadde gått én eller to dager, kunne man kanskje ikke være sikker på om døden skyldtes slagene eller hadde en annen årsak. Hvis altså slaven fortsatte å leve en dag eller to, ville herren ikke bli straffet. – 2Mo 21: 20, 21.

(2. Mosebok 21:22, 23) Hvis noen menn slåss med hverandre og de skader en gravid kvinne så hun føder for tidlig, men det ikke fører til noe dødsfall, da skal den skyldige betale det kvinnens ektemann krever i erstatning for skaden, og han skal betale det gjennom dommerne. ²³ Men hvis det skjer et dødsfall, skal det gis liv for liv,

Ivs 95–96 avsn. 16

Har du Guds syn på livet?

¹⁶ Hvert eneste menneskeliv er viktig for Jehova. Selv et ufødt barn er dyrebart i hans øyne. Under Moseloven var det slik at hvis en person ved et uhell skadet en gravid kvinne og enten hun *eller* barnet hennes døde, holdt Jehova den personen ansvarlig for drap. Dette betydde at selv om det var en ulykke, hadde noen blitt drept, og det måtte gis en form for erstatning for det livet som hadde gått tapt. **(Les 2. Mosebok 21:22, 23.)** For Gud er et ufødt barn en levende person. Når du vet dette, hvordan tror du da han ser på abort? Hvordan tror du han føler det når han ser at det hvert år er millioner av ufødte barn som blir drept?

(2. Mosebok 21:28, 29) Hvis en okse stan-ger en mann eller en kvinne og vedkommende dør, skal oxen steines til døde, og kjøttet

skal ikke spises. Men eieren av oxen skal slippe straff. ²⁹ Men hvis en okse har pleid å stange og eieren er blitt advart, men ikke har passet på den, og den dreper en mann eller en kvinne, da skal oxen steines, og eieren skal også dø.

w10 15.4. 29 avsn. 4

Jehova er opptatt av sikkerhet

Sanksjonene i Loven gjaldt også skader som var forårsaket av husdyr. Hvis en okse stanget et menneske så det døde, skulle eieren avlive oxen for å beskytte andre mennesker. Han kunne ikke spise kjøttet eller selge det som mat, så dette var et stort tap. Men sett at en okse hadde skadet et menneske, men at eieren ikke passet på den. Hva da? Hvis den samme oxen senere drepte noen, skulle oxen *og dens eier* lide døden. Loven fikk en som ikke var så nøye med å passe ordentlig på husdyrene sine, til å tenke seg grundig om. – 2. Mos 21:28, 29.

Let etter åndelige perler

(2. Mosebok 21:5, 6) Men hvis slaven sier bestemt: 'Jeg vil ikke settes fri, for jeg er glad i min herre, min kone og mine barn', ⁶ da skal hans herre føre ham fram for den sanne Gud. Så skal han stille ham opp mot døren eller dørstolpen og stikke en syl gjennom øret hans, og han skal være slaven hans resten av livet.

w10 15.1. 4 avsn. 4–5

Hvorfor bør du innvie deg til Jehova?

⁴ Kristen innvielse er en alvorlig sak. Å innvie seg innebærer mer enn bare å påta seg en forpliktelse. Men hvordan er det til gagn for oss å innvie oss? Vi kan sammenligne det med de gode som forpliktelser mennesker imellom fører til. Ta for eksempel vennskap. For å kunne ha en venn må du påta deg den forpliktelse det er å være en venn. Du føler deg forpliktet til å ha omsorg for din venn. Bibelen forteller om et helt spesielt vennskap, nemlig vennskapet mel-

lom David og Jonatan. De sluttet til og med en vennskapspakt. (*Les 1. Samuelsbok 17:57; 18:1, 3.*) Det er kanskje ikke så mange venner som går til et slikt skritt, men de fleste vennskap blir sterke når partene føler en viss forpliktelse overfor hverandre. – Ordsp 17:17; 18:24.

⁵ Den loven Gud gav Israel, beskriver en annen situasjon hvor det var til gagn for noen å komme inn i et forpliktende forhold. Hvis en slave ville ha den trygghet som det innebar å tilhøre en god herre for bestandig, kunne han inngå en varig og bindende avtale med ham. Loven sa: «Hvis slaven sier bestemt: 'Jeg elsker virkelig min herre, min hustru og mine sønner; jeg vil ikke dra bort som frigitt', da skal hans herre føre ham fram for den sanne Gud og stille ham opp mot døren eller dørstolpen; og hans herre skal gjennomføre øret hans med en syl, og han skal være hans slave til uavgrenset tid.» – 2. Mos 21:5, 6.

(2. Mosebok 21:14) Hvis noen blir rasende på en annen og dreper ham med vilje, skal han dø, om du så må hente ham fra mitt alter.

it-1 977

Horn

Uttalelsen i 2. Mosebok 21:14 kan enten bety at selv en prest skulle henrettes for mord, eller at en som forsettlig hadde drept noen, ikke kunne unnslippe straff ved å gripe fatt i alterhornene. – Jf. 1Kg 2:28–34.

Bibellesning

(2. Mosebok 21:1–21) Dette er de lovene du skal legge fram for dem: ² Hvis du kjøper en hebraisk slave, skal han tjene som slave i seks år, men i det sjuende året skal han få friheten tilbake uten å betale for det. ³ Hvis han kom alene, skal han dra bort alene. Hvis han kom med en kone, skal hun dra bort sammen med ham. ⁴ Hvis hans herre gir ham en kone og hun føder ham sønner eller døtre, skal hun og barna tilhøre hans herre,

og han skal dra bort alene. ⁵ Men hvis slaven sier bestemt: 'Jeg vil ikke settes fri, for jeg er glad i min herre, min kone og mine barn', ⁶ da skal hans herre føre ham fram for den sanne Gud. Så skal han stille ham opp mot døren eller dørstolpen og stikke en syl gjennom øret hans, og han skal være slaven hans resten av livet. ⁷ Hvis en mann selger sin datter som slave, skal hun ikke få friheten tilbake på samme måte som en mannlig slave. ⁸ Hvis hennes herre ikke er fornøyd med henne og ikke vil ha henne som medhustru, men lar en annen kjøpe henne, da har han ikke rett til å selge henne til en utlending, for han har sveket henne. ⁹ Hvis han gir henne som kone til sønnen sin, skal han gi henne samme rettigheter som en datter. ¹⁰ Hvis han tar seg en kone til, må det ikke reduseres på noe når det gjelder hans første kones mat, klær eller ekteskapelige rett. ¹¹ Hvis han ikke gir henne disse tre tingene, skal hun få sin frihet uten å betale for det. ¹² Den som slår et menneske så han dør, skal selv dø. ¹³ Men hvis han ikke gjør det med vilje og den sanne Gud lar det skje, skal jeg utpeke et sted for deg som han kan flykte til. ¹⁴ Hvis noen blir rasende på en annen og dreper ham med vilje, skal han dø, om du så må hente ham fra mitt alter. ¹⁵ Den som slår sin far eller sin mor, skal dø. ¹⁶ Hvis noen bortfører et menneske og selger ham eller blir tatt i å holde ham fanget, skal han dø. ¹⁷ Den som forbanner sin far eller sin mor, skal dø. ¹⁸ Hvis noen menn krangler og den ene slår den andre med en stein eller med knyttneven og han ikke dør, men blir sengeliggende, skal dette skje: ¹⁹ Hvis han klarer å stå opp og gå omkring utendørs med en stokk, skal den som slo ham, slippe straff. Han skal bare gi den skadede mannen erstatning for tapt arbeidstid, til han er helt frisk igjen. ²⁰ Hvis en mann slår sin slave eller slavekvinne med en

stokk og slaven dør, skal det hevnes. ²¹ Men hvis slaven lever én eller to dager, skal det ikke hevnes, for han er kjøpt for sin eiers penger.